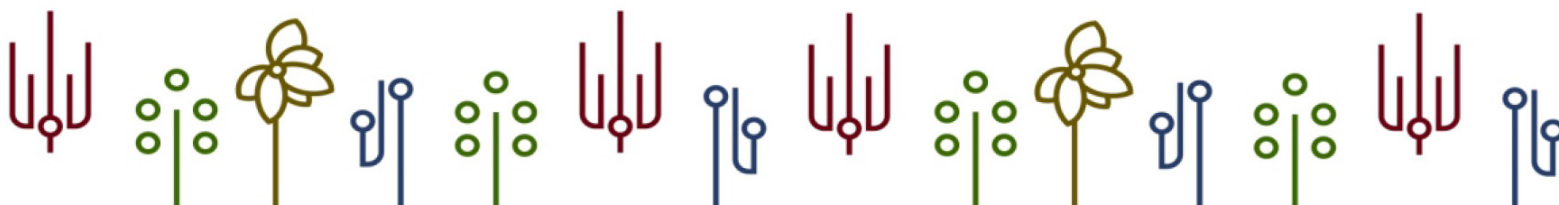

«ГЕОГРАФІЯ, КАРТОГРАФІЯ, ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА: ІСТОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА»

*Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 150-річчю заснування Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича та 35-річчю створення
кафедри Географії України та регіоналістики
(м. Чернівці, 31 жовтня - 2 листопада 2025 р.)*

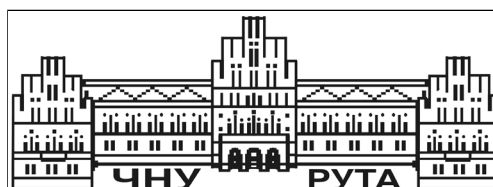

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики
Чернівецький відділ Українського географічного товариства

«ГЕОГРАФІЯ, КАРТОГРАФІЯ, ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА: ІСТОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА»

*Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 150-річчю заснування Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича та 35-річчю створення кафедри
Географії України та регіоналістики
(м. Чернівці, 31 жовтня - 2 листопада 2025 р.)*

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2025

УДК 91+528.9+37.016:91](082)

Редакційна колегія: Джаман В.О., Джаман Я.В., Заблотовська Н.В., Заячук М.Д., Костащук В.І. , Костащук І.І., Костенюк Л.В. , Паланичко О.В. , Пасічник М.Д., Ющенко Ю.С.

Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 150-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та 35-річчю створення кафедри Географії України та регіоналістики (м. Чернівці, 31 жовтня 2 листопада 2025 р.) – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 568 с.

ISBN 978-617-8703-32-5

У збірнику представлено матеріали міжнародної науково-практичної конференції **«Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика»** присвяченої 150-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та 35-річчю створення кафедри Географії України та регіоналістики, де розкрито результати досліджень науковців з вивчення актуальних питань сучасної географічної науки задля розвитку та відбудови Української держави.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

УДК: 502+316.3 (477)(08)

ISBN 978-617-8703-32-5

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2025
© Колектив авторів, 2025

заліснених, лучних та інших ділянок, відновлювати лучні та заліснені території, з метою зменшення розораності водозборів та активізації ерозійних процесів.

Список використаних джерел:

1. Danylchenko, O. S., Kornus, A. O., Kornus, O. H., & Korol, O. M. (2025). Assessment of ecological state of a river by the visual test method (by example of the Vorskla River within the Sumy Region limits). *Hydrobiological Journal*, 61(1), 69–85. <https://doi.org/10.1615/HydrobJ.v61.i1.70>
2. Danylchenko, O. S. (2025). Assessment of the ecological state of the small Okhtyrka River. In *Topical Issues of Environmental Research: Proceedings of the 11th International Scientific Conference* (Sumy, May 22–23, 2025). P. 111–115.
3. Danylchenko, O. S., & Bei, M. O. (2023). Assessment of the ecological state of the Boromlia River on the section from the village of Boromlia to the town of Trostianets. In *8th Sumy Scientific Geographical Readings: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference* (Sumy, October 13–14, 2023). P. 78–82.
4. Danylchenko, O. S., Karnaushenko, D. P., & Gozhenko, L. P. (2022). Ecological state of the Sula River within Sumy region. In *7th Sumy Scientific Geographical Readings: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference* (Sumy, October 14–15, 2022). P. 83–88.
5. Danylchenko, O. S., Kornus, A. O., Kornus, O. H., & Korol, O. M. (2024). Assessment of the ecological state of the Romen River within the city of Romny and ways of its revitalization. *Slobozhanskyi Scientific Bulletin. Series: Natural Sciences*, 1, 62–68. <https://doi.org/10.32782/naturalspu/2024.1.82>
6. Khimko, R. V., Merezhko, O. I., & Babko, R. V. (2003). *Small rivers – research, protection, restoration*. Institute of Ecology.

УДК 551.481.1(477.82)

ВОДОЗБОРИ РІЗНОТИПНИХ ОЗЕР ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СТРУКТУРА Й ГОСПОДАРСЬКА ОСВОЄНІСТЬ

Леонід ІЛЬІН

**доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри готельно-ресторанної справи, туризму і рекреації;
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
ilyinleo@ukr.net**

Ольга ІЛЬІНА

**кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри готельно-ресторанної справи, туризму і рекреації;
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
olga777ilyina@gmail.com**

Анотація. Здійснений аналіз озерних водозборів різнотипних озер Волинської області, розташованих у різних фізико-географічних районах та їхньої структури (водна поверхня, ліси, луки, болота, орні землі сільськогосподарського призначення, забудова). Проведені дослідження засвідчують наявність озер із різним ступенем господарського освоєння їх водозборів (різняються за напрямом і змістом використання водозборів). Оцінка структури водозборів озер є важливою

характеристикою, необхідною для з'ясування екологічного стану водойм, розробки пропозицій щодо їх раціонального використання й комплексу природоохоронних заходів.

Ключові слова: озеро, лімносистема, ландшафт, водозбір, господарська діяльність, антропогенний вплив.

L. Ilyin. Water Catchments of Various Lakes of Volyn Region: Structure and Economic Development.

Summary. *An analysis of lake catchments of various types of lakes in the Volyn region, located in different physical and geographical areas, and their structure (water surface, forests, meadows, swamps, arable agricultural land, buildings) was carried out. The conducted studies confirm the presence of lakes with different degrees of economic development of their catchments (they differ in the direction and content of the use of the catchments). Assessment of the structure of lake catchments is an important characteristic necessary for clarifying the ecological state of water bodies, developing proposals for their rational use and a set of environmental protection measures.*

Keywords: lake, limnosystem, landscape, water catchment, economic activity, anthropogenic impact.

У сучасних умовах, коли багато екологічних проблем набувають глобального характеру, все більш актуальним стає вивчення закономірностей функціонування ієрархічних систем. Уявлення про ієрархічну структуру природних об'єктів є одним із найважливіших аспектів розробки теорії функціонування озерних екосистем (лімносистем). У цьому плані наочним прикладом є вплив водозбору на озеро як підсистему та елемент ландшафту. Як правило, дослідження озер обмежуються вивченням найбільших з них, у той час як для виявлення загальних закономірностей необхідно отримати якомога ширші ряди варіабельності різних параметрів.

Важливою частиною ландшафтів і природного середовища Волинської області України є озера. Вони мають велике природне й господарське значення. Їм належить провідна роль у регулюванні і формуванні річкового стоку, процесів самоочищення води, нагромадженні біологічної і мінеральної речовини. У озерах регіону зосереджені великі запаси природних ресурсів: водних, біологічних, рослинних, тваринних, мінеральних і рекреаційних. Узбережжя озер інтенсивно використовується як місця відпочинку, розміщення населених пунктів, об'єктів промислового і сільськогосподарського виробництва, що призводить до антропогенного впливу і техногенних трансформацій водойм. Важливим показником антропогенних змін водозборів озер є ступінь господарської освоєності водозборів або види використання озерних водозборів.

Прогноз змін озерних екосистем включає такі завдання: визначення чинників впливу і тенденцій змін процесів, визначення діапазону можливих змін; оцінка впливу змін на водокористування і водоспоживання і розробка заходів подолання негативних наслідків.

Господарське використання озер диференційовано і залежить від кількох визначальних чинників: розміщення і доступності, наявності необхідних запасів і якості природних ресурсів озер та узбереж (водні, рибні, мінеральні, рекреаційні), освоєності узбережжя і водозборів (наявність на берегах малих і великих населених пунктів, промислових і сільськогосподарських підприємств).

Використання озер призводить до помітних, іноді незворотних змін. На сучасному етапі антропогенний фактор впливу на озера проявляється у зміні

гідрологічного режиму, морфометричних параметрів і морфології улоговини, забрудненні і виснаженні вод, зміні видового складу і структури флори і фауни. Видами антропогенного впливу на водойми є порушення гідрологічних характеристик, зміна хімічного складу води і донних відкладів, антропогенна евтрофікація і забруднення. Найбільш поширеними причинами антропогенних змін озер є: вплив гідротехнічного будівництва, наявність об'єктів промислового і сільськогосподарського виробництва, поселення й рекреаційне використання.

Озеро неможливо розглядати без водозбору, оскільки воно залежить від навколишніх ландшафтів, водночас воно саме впливає на ці ландшафти. Лише розглядаючи всі процеси в озерах у нерозривному зв'язку й динаміці, а все озеро в цілому – у взаємодії з його водозбором, можна досконало його вивчити, а отже, отримати повноцінний матеріал для рекомендацій щодо його раціонального використання.

Дослідження природних водойм потребує дослідження усіх процесів, які відбуваються у озері, але й процесів, що відбуваються на прилеглий території (водозборі). Автори вважають озеро та його водозбір єдиною природною системою. Такий підхід дозволяє з'ясувати сучасний стан, динаміку, особливості функціонування озера, його еволюцію, розробити заходи щодо використання, відновлення, охорони, збереження ресурсів.

У дослідженні використані матеріали власних польових експедиційних досліджень на озера Волинської області у 2008–2025 рр., фондові та картографічні матеріали установ і організацій та попередні результати комплексного дослідження озер регіону [1–2].

Важливим показником антропогенного впливу на озера є зміни приозерних ландшафтів та інтенсивна господарська діяльність (освоєність або особливості використання) на водозборах. Нами з'ясовані особливості природокористування у басейнах озер (визначена структура угідь водозборів). Результати проведеного аналізу засвідчують наявність озер із різним ступенем освоєності їхніх водозборів.

Як засвідчують результати здійснених досліджень, найбільші площі водозборів мають такі озера: Ягодинське (180,8 км²), Оріховець (116,8 км²), Сірче – 106,1 км², Мошне – 103,9 км², Наболоцьке – 102,8 км², Любань – 86,1 км², Волянське – 79,15 км², Любовель – 75,67 км², Біле – 74,6 км², Скорінь – 65,0 км². Найменші водозбори мають озера Луко – 7,2 км², Окунин – 5,52 км², Сомин – 3,97 км², Засвяття – 3,81 км², Згранське Мале – 3,06 км², Тросне – 2,92 км², Туричанське – 1,2 км².

При дослідженні водозборів озер виявлені озера, у яких 100 % угідь водозбору займають природні ландшафти (наприклад, озеро Мала Близна, Наболотцьке, Плотичне). До малоосвоєних водозборів належать водозбори озер Волянське, Засвяття, Мшане й ін. Водозбір озера Мошне на 88,8 % покритий лісом, що свідчить про незначне антропогенне навантаження на озерну екосистему.

Для значної кількості вивчених водойм властива висока освоєність (перетвореність) водозборів озер. Антропогенізовані ландшафти характерні для водозборів озер Брно, Кисобул, Неретва, Ягодинське, Любитівське, Глухівське. Для водозборів озер Охотин (Любче), Оріхове, Любань, Кошлякове спостерігається приблизно однакове співвідношення антропогенних і природних ландшафтів. Для решти озерних водозборів характерні різноманітні співвідношення природних (лісові насадження, луки й пасовища, болота й ін.) й антропогенних (рілля, населені пункти тощо) ландшафтів.

Отже, водойми різняться за напрямом і змістом використання водозборів. Поза сумнівом, одним із найважливіших чинників, який визначає сучасні стани озер, є освоєність водозборів унаслідок господарської діяльності людини. Волинська область належить до добре освоєних територій з інтенсивним сільськогосподарським виробництвом, розвиненою промисловістю, значною густотою населення. Все це помітно впливає на стан озер. Як засвідчують результати нашого дослідження, водозбори озер нині перетворені господарською діяльністю. Значну їх частину займають сільськогосподарські угіддя і населені пункти, що посилює антропогенне навантаження на озера.

Отриманий фактичний матеріал щодо оцінки структури водозборів, необхідний для проведення типізації озер і розробки природно-господарської класифікації, в основу якою мають бути покладені природні особливості озер, запаси і якість ресурсів, напрями господарського використання і ступінь антропогенної трансформації. Найбільш дієвим заходом управління озерними екосистемами є охорона природних ресурсів, розробка програми і заходів зі зменшення антропогенного впливу, запобігання виснаженню ресурсів і забрудненню озер.

Список використаних джерел:

1. Ilyina O. V., Ilyin L. V. The Structure of the Lake Watersheds in the Rivne Region of Ukraine as an Indicator of Landscape Economic Development and Anthropogenic Influence. 17th International Conference Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment, Nov 2023, Vol. 2023, p. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.3997/2214-4609.2023520211>

2. Ilyin L., Ilyina O., Ilchuk N., Tyshchuk I. The Assessment of Economic Use of the Catchment Areas of Different Types of Lakes in the Volyn Region. International Conference of Young Professionals «GeoTerrace-2024» Oct 2024, Vol. 2024, p. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.3997/2214-4609.2024510037>

УДК 556.537:551.435.13(477.85)

ГІДРОЛОГІЧНИЙ РЕЖИМ РІК ВЕРХІВ'Я ПІВДЕННОГО БУГУ

Людмила КОСТЕНЮК

**кандидат географічних наук, доцент,
асистент кафедри географії України та регіоналістики;
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна
l.kosteniyk@chnu.edu.ua**

Ірина ЗАБЛОТОВСЬКА

**студентка ОП «Регіональний і просторове планування».
географічний факультет;
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна
irazablotovska@gmail.com**

Анотація. Публікація орієнтована на первинну оцінку гідрологічного режиму річок верхів'я Південного Бугу на основі даних гідрологічних постів на власне р. Південний Буг та р. Іква за суміжний період спостережень (1964-2022 роки).

Наукове видання

**«ГЕОГРАФІЯ, КАРТОГРАФІЯ,
ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА:
ІСТОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА»**

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 150-річчю заснування Чернівецького національного університету імені
Юрія Федьковича та 35-річчю створення кафедри Географії України та регіоналістики
(м. Чернівці, 31 жовтня - 2 листопада 2025 р.)

Редакційна колегія:

*Джаман В.О., Джаман Я.В., Заблотовська Н.В., Заячук М.Д.,
Костащук В.І., Костащук І.І., Костенюк Л.В., Паланичко О.В.,
Пасічник М.Д., Ющенко Ю.С.*

Літературна редакторка

Колодій О.В.

Технічна редакторка

Кудрінська О.М.

Підписано до друку 05.12.2025. Формат 60х 84/16.

Папір офсетний. Друк цифровий.

Ум.-друк. арк. 31,1,6. Обл.-вид. арк. 33,4. Зам. 3-010п..

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
58002, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.